

KATI PITKÄNEN JA SEIJA TUULENTIE

Paikallisia ja ulkopuolisia

– vapaa-ajan asumisen maaseutu

Vapaa-ajan asukkaat, mökkiläiset, loma-asukkaat, kakkosasukkaat, osa-aika-asujat, kesäasukkaat... vapaa-ajan asukkaille on monta nimeä. Yhteistä näille on eronteko maaseudun vakituisiin asukkaisiin, mikä juontuu ajatuksesta, että vapaa-ajan asukkaat ovat maaseudulla lomanvietossa olevia kaupunkilaisia. Lomailijat eristäytyvät rannoille ja kesän riemujen jälkeen, syksyn tullen he palaavat kaupunkikotiinsa. Paikallisten taas ajatellaan olevan maaseutuelinkeinoissa tiukasti kiinni ja viettävän koko vuoden asuinpaikallaan. Tämä vastakkainasettelu paikallisten ja ei-paikallisten pidettävien vapaa-ajan asukkaiden välillä esiintyy niin arkisissa käsityksissämme, virallisissa yhteyksissä kuin kotimaisessa ja kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa.

Miten ulkopuolisia vapaa-ajan asukkaat lopulta kuitenkin ovat maaseudulla ja miten paikallisia ovat paikalliset? Moni mökkiläinen on alun perin maalta, jopa mökkipaikkakunnalta, kotoisin. Mökkihistoriaa saattaa olla takana useita vuosikymmeniä. Sama mökki tai entinen torppa on voinut siirtyä suvussa sukupolvelta toiselle. Siteet mökkipaikkaan muodostuvat vahvoiksi. Mökki on kenties ainoa koko elämän ajan muuttumattomana säilyvä paikkasuhte. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että mökkiläisten paikkaan kiinnittyminen on aivan yhtä voimakasta, joskus jopa voimakkaampaa kuin paikallisten asukkaiden. Erot paikallisten ja ei-paikallisten välillä hämärtyvät entisestään, kun mökkien varustetaso ja käyttö muuttuvat vakituisen asunnon kaltaisiksi tai mökki muutetaan kakkoskodista ykköskodiksi. Paikalliset taas saattavat viettää osan vuottaan aivan muualla kuin vakituisella asuinseudullaan.

Eronteot paikallisten ja ei-paikallisten välillä ovat kuitenkin tiukassa, eikä vapaa-ajan asukkaita pidetä virallisesti osana maaseutuväestöä. Samalla suuri osa nykymaaseudun elämää jää tilastojen ja hallinnon näkymättömiin.

Tämä teemanumero haastaa käsityksiä maaseudun paikallisista ja ulkopuolisista ihmisistä, näkyvästä ja näkymättömästä väestöstä. Asta Kietäväinen,

Seija Tuulentie ja Janne Rinne tarkastelevat artikkelissaan mökille muuttamista hallintokäytäntöjen näkökulmasta. Katja Rinne-Kosken ja Manu Rantasen artikkelissa vastaavasti luodetaan mökkeilyn tulevaisuuteen, jossa suositaan kasvattavat entistä sosiaalisemmat ja yhteisöllisemmät mökkeilytyylit. Katsaus-artikkeleissa Pertti Rannikko nostaa esille mökkiläisten ohella maaseudun muuta näkymätöntä väestöä, Ilkka Pyy pohtii vapaa-ajan asumista kunnan kehittämisstrategian ytimenä ja Maija Sikiö, Kati Pitkänen sekä Antti Rehunen raportoivat tutkimuksesta, jossa tarkastellaan maaseudun tyhjien pientalojen vapaa-ajan asuinkäyttöä. Tieteellistä antia täydentävät Janne Artellin vesiympäristöjen virkistysarvoa käsittelevä väitöslektio, Maija Sikiön arvio uusimmasta kansainvälisestä mökkeilyn kokoomateoksesta sekä katsaus ensimmäisen Tukholmassa järjestetyn mökkeilykonferenssin antiin.

Mökkeilyn kehittämistä kuvaavat Heli Siirilän arvio yhteispohjoismaisesta maaseutuasumisesta käsittelevästä raportista sekä pitkänlinjan mökkiaktiivi Jouko Taskisen haastattelu. Pitkän kehittäjäkokemuksen omaava Taskinen nostaa haastattelussa esille tärkeitä tutkimusaiheita, joista muutamaan saadaan vastauksia jo tässä teemanumerossa.

Teemanumero on saanut alkunsa Suomen Akatemian Asumisen tulevaisuus-tutkimusohjelman hankkeessa Asumisen monipaikkaisuus ja arkielämä vapaa-ajan ympäristöissä (SA255424, 2011-2015). Hankkeessa tarkastellaan, miten vapaa-aika ja virkistys vaikuttavat asumisen valintoihin ja toteutumiseen, miten yksilöiden valinnat ja monipaikkaisen asumisen vaikutukset kasaantuvat ja muuttavat yhteisöjä ja asumisen rakenteita ja heijastuvat uudenaikaisina asumisen hallinnan ja ohjauksen tarpeina. Keskeinen osa tutkimusta on vapaa-ajan asuminen maaseudulla.

Teemanumeron toimittajina haluamme kiittää lämpimästi kaikkia kirjoitus- ja toimitustyöhön osallistuneita. Mukana työssä on ollut monitieteinen kirjoittajaryhmä ja Suomen ja maailman johtavia vapaa-ajan asumisen tutkijoita. Viime vuosina on ilmestynyt tai parhaillaan työn alla on useita kansainvälisiä second homes -aihetta käsitteleviä teemanumeroita ja kokoomateoksia, joiden tuottamisessa suomalaiset tutkijat ovat vahvasti mukana. Huolimatta vapaa-ajan asumisen kasvavasta merkityksestä osana nykyistä maaseutua, maaseutututkimuksen kansainväliset aikakauslehdet eivät ole teemaan tarttuneet. Voimmekin vilpittömästi todeta, että nyt käsissä oleva teemanumero on paitsi monipuolinen paketti mökkeilyn ja maaseudun välisestä suhteesta, myös kansainvälisesti urauurtava ja odotettu kokonaisuus.

